

Asia: VN/2750/2020

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys.

Lausunnonantajan lausunto

Pidätkö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Sovittelun siirtäminen on perusteltua. Siirron kautta sovittelun asema vahvistunee ja kun sovittelusta suurin osa on rikosasioiden sovittelua, se kuuluu perustellusti oikeusministeriön hallinnonalaan. Edelleen osana tätä kokonaisuutta, se tulee paremmin huomioiduksi kehittämis- ja vaikuttamistyössä.

Kuitenkin siirrossa (käytännön toteutuksessa) on huomioita sovittelun erityispiirteet niin työssä (mm. vapaaehtoissovittelijoiden ohjaus, sovittelut tapahtuvat pääosin iltaisin ja viikonloppuisin, tietynlainen tarkistuspiste ja ohjaus muihin palveluihin) sekä erityisesti itse sovittelun erityispiirteet; idea (restoratiivinen oikeus).

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Sovittelupalvelut tulisi jatkossa tuottaa oman valtakunnallisen sovitteluviraston toimintana erityisviranomaismallina tai sitten niin, että oikeusministeriössä olisi samaan tapaan kuin nykyäänkin ohjauksesta ja kehittämistä vastaavat resurssit ja palvelu tuotettaisiin kuten nykyisin, mutta

palveluntuottajia olisi vähemmän esim. neljästä kuuteen, jolloin palveluntuottajien toiminta olisi elinkelpoista vrt. rahoitus sekä, yksiköt olisivat riittävän isoja ja resurssit järkevämmiin kohdistettavissa ja palvelu tuotettavissa pidemmällä aikavälillä (vrt. toisin kuin nyt vuosittain rahojen veivausta ja rahoitus on jälkikäteistä).

Näin toteutettuna saataisiin nykyiset edut itse sovittelun sisällön tuottamisen osalta (ns. sovittelun idea edellä) yhdistettynä edellä mainittuihin seikkoihin koskien hallinnonalan tuomia etuja.

Oikeusavun että talous- ja velkaneuvonnan asiantuntemus ei ole sellaista lisäarvoa, mistä voisi katsoa sovittelutoiminnan hyötyvän ottaen huomioon sovittelussa oleva juttukanta laadullisesti ja määrällisesti.

Sen sijaan, kun tarkastellaan todennäköisiä haittoja nimenomaisesti käytännön toteutuksen näkökulmasta, iso huoli nousee esim. siitä, kuinka esimerkiksi toimitila-asiat mahdollistavat nykyisen tavan toimia (työskentelytavat, vapaaehtoisten ohjaamisen, sovittelutilaisuuksien järjestämisen, palveluiden kattavuuden ja saatavuuden, vaikka digiloikka on tehtykin). Sovittelutilaisuuksia järjestetään paljon virka-ajan ulkopuolella iltaisin ja viikonloppuisin. Jo tämä edellyttäisi sovittelulle omia tiloja eikä sitä kautta saataisiin toivottuja synenergia hyötyjä. Valtiolla on nähty jo tähänastisessa historiassa kuinka kankeita toimitila-asiat ovat järjestää. Edelleen huolena on substanssiosaamisen säilyminen niin ylä-

kuin lähitason johtamisen osalta.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

mikäli valitaan se vaihtoehto, että sovittelupalvelut tuotetaan erillisvirastomallilla oikeusministeriön hallinnonalalla.

Viranhaltijuus ei ole toiminnan kannalta olennainen asia, mutta se selkeyttää vastuukysymyksiä. Olennaista on sovittelun substanssisisältö, palvelun sisältö, vapaaehtoisuuden säilyttäminen, palvelun kattavuus ja saatavuus niin, ettei luottamusta siihen menetetä. Luottamus on sovittelun lähtökohdat huomioiden isossa roolissa.

Pidättekö perusteltuna, että joissakin erityistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Viitataan siihen mitä yllä todettu nykyisen kaltaisen palveluntuottamisen osalta yhtenä varteen-otettavana vaihtoehtona.

Myös vastuukysymysten näkökulmasta ostopalvelut ovat riskialttiimpia kuin virkatyö.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Sovittelun erityispiirteet tulee säilyttää kuin myös sen toteutuksessa restoratiivisen oikeuden periaatteet. Myös jatkossa kovan ytimen tulee olla se, että koulutuksen saaneet vapaaehtoiset sovittelijat toteuttavat varsinaisen sovittelutyön rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella sovittelun ja vaihtoehtoisen konfliktinratkaisun periaatteiden mukaisesti ammattitaitoisten ja asiansa osaavien sovittelun ammattilaisten ohjauksessa. Ja tästä on käytännön toteutuksessa pidettävä huolta ja huolehdittava, että edellytykset tähän taataan. Tämä voi olla se kompastuskivi, jossa nykyisen sovittelun lisäarvo hukataan tai iso osa siitä menetetään.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

Tämä on se iso kysymys, johon siirto oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen siirtäminen ei tuo mitään lisäarvoa, pikemminkin pelko, että toimintaedellytykset heikentyvät (esim. toimitilaratkaisut, vapaaehtoisten kouluttaminen ja vapaaehtoistyön ytimen ymmärtäminen – vapaaehtoisille tarjottava myös ns. palkkioita käytetystä ajasta (koulutustilaisuuksia, yhdessäoloa).

Miten arvioitte sovittelun siirron oikeusapu- ja edunvalvonnan yhteyteen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Valtakunnallisesti voi tehostua, mutta ei liene merkittävää lisäarvoa siirrosta paikallisesti tarkasteltuna. On todettava, että esimerkiksi Itä-Suomen alueella nykyisten palveluntuottajien kohdalla on jo koulutettu vapaaehtoisia yhdessä eli huomioitu yhdenmukaisuuden näkökulmaa. Edelleen viranomaisyhteistyössä on toteutettu yhteistyötä koko Itä-Suomen alueella yhdessä kaikkien palveluntuottajien kanssa ei siis vain per palveluntuottaja.

On vielä todettava, että palvelun siirtäminen osaksi viranomaistoimintaa ei tee siitä yhdenmukaista. Se on havaittu useissa organisaatiouudistuksissa valtion sisälläkin.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Ongelma on ratkaistava etukäteen. Sitä ei voi jättää sen varaan, että katsotaan sitten, kun kohdalle sattuu.

Nyt asiaa ei ole käsitelty ja pohdittu riittävästi. Oma virastomalli helpottaisi asiaa.

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

En ota kantaa

Miten perustelette vastauksenne?

Mahdollisuudet ovat molempiin suuntiin.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Ei lausuttavaa

Pidättekö perusteltuna sovittelun siirrolle suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

- Voi osoittautua liian lyhyeksi
- Varmistettava riittävän pitkä siirtymäaika (huomioitava nykyistenkin palveluntuottajien tilanne).

Onko teillä vielä mielessänne ohjausryhmän esitykseen liittyen joitakin riskejä tai etuja, joita raportissa ei ole käsitelty?

- vapaaehtoisten asema jäänyt liian vähälle huomiolle (nimenomaisesti käytännön toteutuksen näkökulma), kun huomioidaan, että sovittelutoiminta perustuu vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaan
- työntekijöiden asema
- substanssiosaamisen siirtyminen
- vaihtoehto siirto oikeusministeriön hallinnonalalle nyk. palveluntuottamisjärjestelmää muokaten unohdettu kokonaan

Haavisto Jukka
Suomen syyttäjäyhdistys ry - Pia Mäenpää